

„Religie și violență în Europa seculară”- Dialoguri Trinitas TV

Recenzie prezentată de Pr. Dr. Ciprian Cloșcă,
în cadrul conferinței de la Onești, 28.11.2016

La Editura Trinitas a Patriarhiei Române și Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a apărut în luna mai a anului curent, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, lucrarea „Religie și violență în Europa seculară - Dialoguri TRINITAS TV”.

Volumul face parte din Colecția Media Christiana, Seria TRINITAS TV. Volumul reunește, în cele 312 de pagini, dialogurile dintre: prof. univ. dr. Nicu Gavriluță; pr. Nicolae Dima, jurnalist și realizatorul emisiunii „Biserica azi”, și diac. lect. Sorin Mihalache, realizatorul emisiunii „Lumina Celui Nevăzut”, dialoguri desfășurate la postul de televiziune TRINITAS TV al Patriarhiei Române.

Cele 11 emisiuni selectate și publicate în acest volum au fost difuzate în perioada 4 iunie 2013 – 24 septembrie 2015 la Trinitas TV.

Toleranța religioasă și seducția new media – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Terorism academic și patologii religioase – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Halloween-ul – neopăgânism profitabil – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Familia în iudaism, creștinism, islam și hinduism – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Secularizarea – o absență a codurilor de sens – Nicu Gavriluță, Sorin Mihalache

Sacrul second-hand – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Tehnologia – noul „Dumnezeu” al lumii moderne? – Nicu Gavriluță, Sorin Mihalache

Islamul și noua identitate a Europei – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Sărbătorile pascale azi – Nicu Gavriluță, Sorin Mihalache

Intoleranță, fundamentalism și radicalism islamic – Nicu Gavriluță, Nicolae Dima

Singurătatea, între maladie și splendoare – Nicu Gavriluță, Sorin Mihalache

D-l Nicu Gavriluță este Profesor Univ. Dr. la Univ. Alexandru Ioan Cuza din Iași, la Facultatea de Filosofie și Științe Social Politice, departamentul de Sociologie și Asistență Socială. Prodecan între 17 ian 2007 - 31 ian. 2008. Decan în două mandate succesive, 2008-2016.

Intensă activitate mediatică, conferințe, președinte și membru în comisii naționale și internaționale, de doctorat și de grad didactic, referent științific; diplome și distincții naționale și internaționale.

A primit recent Premiul pentru Eseu al Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași, pentru cartea, "Mit, magie și manipulare politică", (Editura Institutul European, Iași, 2015, 182 pp., ISBN: 9786062401139).

Domeniile de competență:

**Istoria și sociologia religiilor;
Antropologie socială și culturală;
Sociologia stilurilor de viață;
Mentalități sociale**

A elaborat 12 volume de autor; a coordonat 13 volume; predă 6 cursuri universitare, autor al câtorva zeci de studii și articole ce reliefează ample tablouri de istorie și sociologie a religiilor, antropologie etc.

Modele preferate: Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu, clasicii sociologiei religiilor etc.

Lucrarea „Religie și violență în Europa seculară - Dialoguri Trinitas TV”, elaborează o tematică abordată și în alte spații, european și american, cartea cea mai recent tradusă la noi, de acest gen, fiind volumul lui Peter Berger, Grace Davie, Effie Fokas, *America religioasă, Europa seculară? O temă și variațiuni*, (Peter Berger, Grace Davie and Effie Fokas, *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*, Ed. Ashgate, Aldershot, 2008, 168 pp., ISBN 978-0-7546-6011-8), traducere în rom. de Miruna Andriescu, (Edit. Univ. „Al. Ioan Cuza”, Iași, 2016, 264 pp.), în postfațarea D-lui Prof. Univ. Dr. Nicu Gavriluță, intitulată „Ipostaze ale „modernității multiple”: America religioasă și Europa (post)seculară”.

În volumul de față, cei trei autori, prin *Cuvântul înainte* al D-lui Profesor Univ. Dr. Nicu Gavriluță, declară:

„Toți trei ne-am dorit să rezulte o aprofundare teologică și sociologică a unor situații cumplit de pragmatice și actuale pentru lumea de azi. Am ținut ca în convorbirile noastre să analizăm și să interpretăm (teologic și sociologic) teme vitale, trăite și pătimate, în grade diferite, de fiecare dintre noi. Ele sunt adevărate «situații de viață» care-l marchează profund pe *homo religiosus* contemporan. Am deplina convingere că dialogul nostru a fost unul colocvial, deschis, accesibil publicului larg. Toți trei am încercat să ocolim banalitatea, vorbăria deșartă, «aflarea în treabă» ca «sport» național la români. Partenerii mei de dialog au reușit de minune să pună în evidență importanța decisivă a religiei în contextul societății contemporane, din ce în ce mai secularizată”.

Pentru ușurarea lecturii s-a renunțat deliberat la referințele bibliografice, precum și la citate.

Tema principală a dialogurilor televizate, preluate în vol. "Religie și violență în Europa Seculară" a fost *fenomenul religios*, înfățișat sub chipurile sale actuale: toleranța și intoleranța alterității, terorismul și patologiile religioase, Halloweenul ca neopăgânism profitabil, familia și substitutele moderne ale sacralului, secularizarea, fundamentalismul religios și noua identitate a Europei, ciclul sărbătorilor pascale, maladiile și splendorile singurătății etc.

Stilul scrierii este provocator intelectual, fluent, abordabil chiar și de cei care au cunoștințe mai reduse în domeniul istoriei și sociologiei religiilor sau al teologiei. Cartea "se lasă citită de la sine". E ca și cum ai așeza clepsidra cu nisipul în sus, iar acesta, în virtutea gravitației, curge de la sine. Este o carte vie ce pulsează cardiologic, odiseic, prin ideile autorilor, între *descensus ad inferos* și *ascensus ad caelum*.

Ce aduce original textul?

Textul este impregnat de realitatea cotidiană, de la nivel mondial până la cel local, din perspectivă teologică, sociologică, pe alocuri având tangențe asimptotice cu sfera politicului.

Mă voi opri, în această scurtă recenzie, asupra a trei idei principale:

1. Sacrul și tehnologia

Leit-motivul cărții este constituit de:

- **grija** pentru pierderea dimensiunii religiozității sau sacralului autentic, într-o lume agresată tot mai mult de "invazia" tehnologiei, în detrimentul lecturării de carte sau al altor activități culturale, comunitare etc., moment în care omul devine "instrumentul instrumentelor sale";
- de **devierea și alterarea sacralității** prin surrogate cotidiene, aspecte ce înstrăinează omul de sine, dar și de comunitate sau societate, grevându-l de comuniunea și comunicarea reală.

Iluzia comunicării postmoderne este oferită de mijloacele ultrarapide care fac să se disipeze spațiul și timpul, convertindu-le în spațiu și timp virtual, "o față morgana", care alienează spiritul uman. Vorbind de *tiranía* internetului (p. 175) și parafrazându-l pe Descartes, putem spune: *Astăzi, dacă nu ai pagină Facebook, nu ești. Ai Facebook, deci ești.*

Aceasta conduce la secularizare, sau la așezarea omului în spațiul și timpul convențional, fără perspectiva unui "homo religiosus", a unui om ce nu mai are nevoie de sfințenie, ci doar de profan; nu mai are nevoie de Dumnezeu și de Împărăția Sa eternă, ci doar de sine și de lumea de aici. Totul are loc în spațiul lui *hic et nunc* (p. 164), sub pecetea globalizării. Raiul este aici, ca și iadul, văzut în ceilalți, în manieră sartriană

Eliade spunea că tehnologia este noua magie a timpurilor moderne.

Omul contemporan se lasă *dezvrăjit* de sacralitate, în speță de creștinism, și acceptă să fie vrăjit de tehnologie (p. 11). Tehnologia se substituie teologiei, cu alte cuvinte. Omul post-modern se lasă, în mod voit, sărăcit, vacuumizat, fiind lipsit de fervoarea credinței, de spiritualitate, de propriul interior, de rugăciune, de Sfintele Taine (p. 29), poezie, muzică, artă etc., și atunci caută împlinirea în exterior. De aceea, omul modern se plictisește. El caută mereu altceva. Nu e mulțumit de nimic (p. 23). Uită de sine, dar și de nevoile celorlalți.

Soluția vine din lecturare, rugăciune și muncă, trăirea cu bucurie a vieții, prin toleranță și întrajutorare. În sens contrar se alunecă lesne spre consumerism, spre dimensiunea pur-economică a lumii moderne. Iconomia pierde în favoarea economiei. Consumerismul este exacerbare a comerțului. *Neopăgânismul profitabil* este esențializat în importul de sărbători precum Halloween-ul, Sf. Valentin. Zile care poartă doar conotațiile unei rentabile afaceri pentru micii întreprinzători locali (p. 77). Marile sărbători creștine precum *Nașterea Domnului și Sfintele Paști*, prin convertirea într-o strălucire "electrică", neonică, de tip "luna park", forme exterioare frumoase de altfel, dar insuficiente prin sine însele, sunt denaturate și lipsite, pentru cei mai mulți, de fiorul duhovnicesc real, creștin, atavic, autentic. Este un sacru de tip "second-hand" (p. 151).

2. Toleranța și intoleranța ca paradigme ale Europei seculare. **Diferențe între *secular* și *secularizare***

Faptul că deja trăim în zorii unei societăți multiculturale, multilingvistice, și pluri-religioase, ne obligă la integrare, la admiterea celui alt așa cum este el. Însă pentru aceasta avem nevoie să ne cunoaștem mai ales din punct de vedere spiritual, să ne respectăm astfel reciproc (p. 39), pentru a fi capabili să excludem patologiile religioase, teroriste, fundamentaliste.

Condiția de bază, enunțată în volum, este aceea de respecta și cunoaște credințele, tradițiile celui alt în spațiul căruia mă duc sau ale celui care vine la mine.

Este foarte relevant faptul că mari oameni de știință, precum M. Eliade ș.a., s-au deplasat în spații non-europene pentru a cunoaște din interior culturi și spiritualități precum cele din India, China, Tibet etc., dar nu din curiozitate turistică, ci mai ales din curiozitatea pe care o are cercetătorul.

Fără să îi cunosc trecutul, credința și cutumele, dimensiunea în care s-a constituit intelectual și spiritual, nu îl voi putea înțelege și nici integra vreodată pe celălalt. Cunoașterea celuilalt este principiul de bază al alterității, de care vorbește Martin Bubber în "Ich und Du" (*Eu și tu*), mult apreciat de Părintele Stăniloare, dar și de Emmanuel Levinas, doi filosofi despre care dacă nu am ști că sunt evrei, i-am putea considera creștini, la prima vedere, fără rezerve.

Azi are loc un revers al medaliei: țările colonizatoare altădată sunt tot mai mult invadate de cei pe care i-au colonizat. Marea Britanie este asaltată de indieni și pakistanezi; înspre Franța a avut și are loc un exod al algerienilor, marocanilor, tunisienilor etc., cunoscuți ca maghrebieni, din care cei mai mulți deja vorbitori nativi de limba franceză. Țări ca Germania, Belgia, Olanda ș.a. sunt ținta musulmanilor turci, sirieni, kurzi etc.

Are loc o mutație a etniilor și a religiilor pe întreg mapamondul. Budiștii construiesc mănăstiri în Occident, bineștiută fiind înclinația multor occidentali, intelectuali mai ales, către cultura de tip zen, buddha, yoga, spre ezoterismul hindus.

Convingerea autorului este că trebuie găsită o cale de mijloc pentru adaptare, integrare, pentru a evita patologii care conduc la violența religioasă.

Nu am putut să nu remarcăm diferențele ontologice din perechea "secular"- "secularizare". Pe de o parte, *secular* înseamnă rădăcină, ancestralitate, o reclamare a propriei istorii a Europei, cu valențe creștine, iar pe de altă parte "secularizarea" Europei conduce la pierderea voită sau la scindarea acestor rădăcini creștine, pe care s-a construit și dezvoltat Europa.

În acest context, putem vorbi despre laicizarea unei mari părți a Europei occidentale.

Conform lui Peter Berger, în vreme ce sistemul juridic american este preocupat de locul religiei în arena socialului, în Europa parlamentele obișnuiesc să-i izoleze și să-i restricționeze acesteia acțiunea în sfera publică (Berger, Davie, Fokas, p. 6).

Dacă privim spectrul religios american, vom vedea că există acum peste 30.000 de forme diverse religioase, pseudoreligioase etc. În vreme ce în Europa se închid multe biserici catolice și protestante, nemaivând comunități

specifice, în America de Nord are loc o înflorire a religiozității într-o paletă cromatică ce scapă sondării sau numărului. Are loc un transfer al religiosului de o asemenea amploare la care nu s-ar fi așteptat nici mai pesimiști sociologi și teologi. Se pare că Europa creștină catolică și protestantă este supusă unui val al autodizolvării sau al diluției sacralului.

Se produce privatizarea religiosului. Biserica nu mai are același cuvânt greu de spus ca în vechime. Este exilată la periferia socialului, periodic, fie în capitalism, fie în comunism (p. 126), fiind înlocuită cu "surogate ale Absolutului" (p. 128): profesia, confortul, lipsa unui sens real.

În Franța, de ex., politica a luat locul religiei din Evul Mediu (p. 133).

Soluția rezidă în aflarea sensului, a bucuriei: "oamenii spirituali găsesc bucurii mari în lucrurile mărunte".

3. Valoarea familiei în societatea contemporană

Cei trei stâlpi ai societății sunt Familia, Biserica și Școala (p. 118).

Se realizează o foarte bună și pertinentă analiză a familiei românești. Divorțurile sunt produse din graba cu care se face căsătoria sau din absența cunoșterii suficiente dintre cei doi soți, bărbat și femeie.

Anti-modelul caută mereu altceva, ceva ce nu va găsi niciodată. Iată, un alt semn al secularizării sau al pierderii fiorului sfânt din cadrul Sfintei Taine a Cununiei.

Creștinește este să-ți asumi modelul omului, cel puțin de onoare, care are mulți ani de familie, a crescut și educat copii și nepoți, fiind astfel respectat de comunitate.

Volumul se încheie sub semnul speranței creștine: **Așadar, să fim optimiști!** (p. 265)

Recenzie prezentată de Pr. Dr. Ciprian Cloșcă,
în cadrul conferinței de la Onești, 28.11.2016